

In memoriam Tjeerd Dibbits (1928 – 2015)

Door: Bruno Vreeburg

Tjeerd (J.E.G.C.) Dibbits (1928) studeerde aan de Universiteit van Amsterdam sociale psychologie en pedagogiek. In zijn studietijd startte hij al met lesgeven bij het Sociaal Pedagogisch Instituut (SPI) van de Universiteit van Amsterdam en was hij assistent bij Professor Stellwag. Vanaf 1956 werkte hij als docent bij het Centraal Instituut voor Christelijk Sociale Arbeid (de Sociale Academie CICSA) in Amsterdam. Bij de CICSA werd hij hoofd van de afdeling Sociaal Cultureel Vormingswerk. Later gaf hij ook supervisie bij de Protestantse Voortgezette Opleiding voor Sociale Arbeid. Hij keek altijd met plezier terug op het werk aan de CICSA aan het eind van de jaren '50 en in de jaren '60. Het was een goede tijd, zei hij. We bouwden iets nieuws op, we probeerden vormingswerk en sociale opbouw vorm te geven en we zaten toen echt in de lift.

In 1963 trad hij in dienst bij – wat was gaan heten - het Pedagogisch Didactisch Instituut (PDI) van de Universiteit van Amsterdam aan de Prinsengracht. Tjeerd zou hier tot aan zijn afscheid in januari 1988 blijven werken. In 1966 werd hij hoofdmedewerker en kreeg hij de opdracht voor de coördinatie en uitbouw van de studierichting die zich richtte op de opvoeding en begeleiding van de opgroeiende jeugd. Later stond deze studierichting bekend als sociale pedagogiek. Vanaf de oprichting van de subfaculteit Andragologie in 1969 verzorgde Tjeerd tevens colleges Capita Selecta Andragologische Vraagstukken voor pre-kandidaatsstudenten Andragologie. In 1977 werd hij benoemd tot lector sociale pedagogiek. Een jaar later werd deze functie omgezet in een ordinariaat bij de Universiteit van Amsterdam. Tjeerd Dibbits was actief in diverse maatschappelijke organisaties zoals de Maatschappij tot Nut van het Algemeen en Pro Juventute. Eind jaren '60 maar vooral in de jaren '70 werd de universiteit volop in beroering gebracht door de kritische studentenbeweging. In de soms tot op het bot gepolariseerde subfaculteit wist Tjeerd steeds de rol te houden van bruggenbouwer tussen de verschillende partijen. Hiermee was hij voor de studenten een belangrijk moreel baken in een tijd met soms veel bestuurlijke verwarring. Hij vertegenwoordigde het Genootschap der Vrienden (Quakers) in de Raad van Kerken waar hij voorzitter was van de Sectie Educatie. Met de Raad van Kerken pleitte hij regelmatig voor het interculturele gesprek en nam hij het op voor het vak geestelijke stromingen. In die functie vroeg hij mij om een bijdrage te leveren aan het rapport van de Raad van Kerken over oecumenisch leren.

In januari 1988 ging hij mede als gevolg van de reorganisatie van de subfaculteit en de opheffing van de vakgroep Sociale Pedagogiek met vervroegd pensioen. Na zijn pensionering richtte hij zich op heel andere werkzaamheden vooral in de kunstwereld. Zo was hij jarenlang voorzitter van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap dat in het Rijksmuseum zetelde. Hier kwam een heel ander aspect van Tjeerd Dibbits tot ontwikkeling en zette hij zich met verve in voor het beheer van cultureel erfgoed.

Het is niet eenvoudig om Tjeerds optreden als docent en wetenschapper te beschrijven. Hij publiceerde regelmatig artikelen in tijdschriften zoals Vormingswerk en Volksopvoeding. 'We waren een gezelschap van vooral heren die schreven over wat het volk moest leren', zei hij eens met de hem kenmerkende ironie. Internationale publicaties zal men bij hem niet veel aantreffen. Zijn activiteiten zijn niet te vergelijken met die van een hedendaagse hoogleraar. Tjeerd Dibbits was een hoogleraar uit de tijd dat het niet ging om reeksen publicaties, maar om eruditie en een originele visie en hij wist daardoor gezag op te bouwen. Zijn kwaliteit lag niet uitsluitend in publicaties, maar vooral in de kritische vragen die hij stelde en in de wijze waarop hij studenten en onderzoekers wist te stimuleren. Hij had een beperkt aantal promovendi. Ik was daar een van. Het object van de sociale pedagogiek 'het ingroeien van jeugdigen in de samenleving' zag hij voor alles als een cultuurhistorisch verschijnsel dat in iedere tijd andere vormen aanneemt en hij wist steeds de vinger te leggen op te gemakkelijke vanzelfsprekendheden of eigen vooroordelen zonder daarbij in een algehele relativering te vervallen.

Over een agogiek die zich vooral richtte op het subjectieve welbevinden (met de toenmalige in zwang zijnde relatietherapieën en sensitiviteitstrainingen) kon hij zeer kritisch zijn en hij was allergisch voor woorden als zelfontplooiing en persoonlijke groei. Hij miste daarin te zeer de maatschappelijke verantwoordelijkheid, de bredere op de samenleving gerichte vorming en het vermogen tot een cultuurkritische blik. En in een sociale technologie miste hij het besef van tradities en historische identiteit als een onmisbaar element van het dagelijks bestaan.

Hij vond daarom ook dat een pedagoog, andragoloog, een onderzoeker, een leraar, een verpleegkundige, kortom iedereen die met mensen te maken heeft, niet alleen zijn vak en zijn vaardigheden moest leren. Men diende in zijn werk te reflecteren over ethische en morele vraagstukken en ook de vakman in de praktijk hoorde een onderzoekende houding in te nemen over het werk en de eigen vanzelfsprekendheden.

Voor alles was hij was voor studenten de pedagoog en de begeleider die zich de vraag stelde wat hij kon betekenen voor studenten die zich wilden ontwikkelen. Zo wilde hij iedere student van de vakgroep jaarlijks persoonlijk spreken om zich van de voortgang in de studie maar meer nog van de brede vorming van de student op de hoogte te stellen. 'Heb ik jou al gehad', was een karakteristieke vraag aan zijn studenten. Bij zijn afscheid schreven studenten en medewerkers eind 1987 het mededelingenblad van de subfaculteit vol met dergelijke herinneringen en verzorgden collega's een liber amicorum met de veelzeggende titel 'De kunst van het mores leren'. Het ging hem om de vormingsweg die jonge mensen doormaken. Welke zoektocht doorlopen de studenten en hoe kon hij ze daarbij helpen en coachen. Bildung stond bij hem hoog in aanzien. Daarbij was het voor hem vanzelfsprekend dat studenten uiteindelijk een proeve van bekwaamheid op basis van hun vormingsproces moesten laten zien. Ik herinner me nog hoe hij met zorg en bijna met afgrijzen reageerde op voorstellen voor zogenaamde duo-scripties van twee of meer studenten. Hij wilde altijd de individuele prestatie van een student kunnen waarnemen en waarderen.

Zowel in zijn artikelen, zijn colleges als in zijn begeleiding was hij niet de man die een afgerond probleem poneerde en daarvoor een oplossing bedacht of een systematisch empirisch onderzoek deed. Bij de begeleiding van mijn proefschrift was hij vooral een inspirator die prikkelende vragen kon stellen. De noodzakelijke methodologisch kennis kon ik wel elders halen. Ik denk daarom vooral aan hem als de begeleider die fundamentele vragen stelde. Hoewel hij het niet zo benoemde was hij de pedagoog die steeds bij studenten de vraag naar voren bracht 'Hoe waardig te leven' en zonder daarop zelf een eenduidig antwoord te geven nodigde hij de studenten steeds uit om daarin een eigen pad te gaan. Zo heeft hij veel, heel veel aan studenten meegegeven.

15 mei 2016

Dr. B.A.N.M. Vreeburg, Programmamanager Onderwijsresultaten
Directie Kennis, Inspectie van het Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap